

DÜZELTME(*)

KÜRESELLEŞME VE AVRUPA BİRLİĞİ YABANCI DİL EĞİTİM POLİTİKALARI IŞIĞINDA 2000'Lİ YILLARDA TÜRKİYE'DE YABANCI DİL VE YABANCI DİL ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME POLİTİKALARINA BİR BAKIŞ(**)

Binnur Erişkon Cangil (*)

ÖZET

Bilgi çağının hızlı değişimlerini yaşadığımız günümüzde, toplumlar ve insanlar arası ilişkiler her alanda artmaktadır. Bu hızlı artışın bir parçası olarak yabancı dil/diller bilme gerekliliği söz konusudur. Yabancı dil/ diller bilme, öğrenme bugünün çokdilli ve çokkültürlü dünyasında yaşamak için de bir ön koşuldur. Bu doğrultuda yabancı dil öğrenme ve yabancı dil öğretmeni yetiştirimi dünyanın her yerinde olduğu gibi, ülkemizde de her geçen gün daha çok önem kazanmaktadır. Ancak yabancı dil alanında ülkemizdeki gelişmeleri ele alırken küreselleşme olgusu ve Avrupa Birliği'nin yabancı dil politikaları üzerinde de durulması gerekmektedir. Bu çalışmada küreselleşme ve Avrupa Birliği yabancı dil eğitim politikaları ışığında ülkemizde 2000'li yıllarda yabancı dil ve yabancı dil öğretmeni yetiştirme politikaları incelenerek, tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bilgi toplumu, küreselleşme, yabancı dil öğretimi, yabancı dil öğretmeni yetiştirme politikaları, çokdillilik, çokkültürlülük

ABSTRACT

In a time when we experience the effects of rapid changes of the information age, relations between the society and individual have increasingly become dense. As part of this density learning a foreign language(s) is of great importance. Communicating through a foreign language(s) is a prerequisite for living in today's multilingual and multicultural world. In this frame of context, foreign language teacher training in Turkey has maintained its significance just as anywhere in the world. For this reason, while discussing the developments in foreign language teaching in our country, it is vital that we focus on globalisation and foreign language policies of European Union. In this paper, foreign language and foreign language teacher training policies in the new millennium in our country will be discussed on the basis of globalisation and foreign language education policies of European Union.

Keywords: information society, globalization, foreign language teaching, policies of foreign language teacher training, multilingualism, multiculturalism

(*) Bu çalışma Ocak 2004 tarihi İ.Ü. HAYEF Dergisi'nin 1. sayısında 123-131. sayfalar arasında yayımlanmış olan çalışmanın düzeltilmiş biçimidir.

(**) Bu Çalışma 23-26 Ekim 2002 tarihinde Yakın Doğu Üniversitesi Lefkoşa KKTC'de yapılan XI. Eğitim Bilimleri Kongresinde sözlü sunulmuş olan bildirinin genişletilerek makaleye çevrilmiş biçimidir

(***) İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Bilgi çağının hızlı değişimlerini yaşadığımız günümüzde, toplumlar ve insanlar arasındaki ilişkiler tüm alanlarda gün geçtikçe yoğunlaşmaktadır. Yaşadığımız bu ilişkiler yoğunluğu ortak bir bildirişim aracı olarak yabancı dil/diller bilme gereksinimini de beraberinde getirmektedir. Yabancı dil bilmek bir yandan çokdilli ve çokkültürlü bir dünyada yaşamının ön koşulu, diğer yandan ise kişisel gelişimi destekleyen bir zorunluluk haline gelmiştir.

Yabancı dil öğrenmeye duyulan gereksinimin artması, gerek dünya ülkelerinin, gerekse ülkemizin yabancı dil politikalarının değişmesine yol açmıştır. Bu değişimde Sevil' in de belirttiği gibi, "(...) uluslararası iki oluşumu göz ardı etmek olanaksızdır: Küreselleşme ve Avrupa Birliği. Küreselleşme çerçevesinde, evrensel iletişim dili işlevi yüklenen İngilizce, (...) (Sevil 2002: 1) yabancı dil eğitiminde neredeyse tek yabancı dil konumuna gelirken, "(...) çağdaş dünya ile bütünleşmede İngilizce'yi tek iletişim aracı durumuna getiren anlayışa tepki olarak, Avrupa Birliği'nin çokdilli ve çokkültürlü birey anlayışına dayanan yabancı dil siyasasına tanık olunmaktadır" (Sevil 2002: 1).

Bugün ülkelerin yabancı dil eğitim politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynayan yukarıda sözü edilen küreselleşme ve Avrupa Birliği dil politikası üzerinde durulması gerekmektedir. Çünkü dünyadaki ve Avrupa'daki gelişmelere değinmeden ülkemizdeki yabancı dil ya da yabancı dil öğretmeni yetiştirme politikalarını irdelemek tek yönlü bir değerlendirme olacaktır. Bu yüzden burada öncelikle yabancı dil öğrenimi açısından bilgi toplumu ve küreselleşme olguları üzerinde durulacak, bu çerçevede Avrupa Birliği'ndeki gelişmeler de aktarılacaktır.

Bilgi Toplumu ve Küreselleşme

"Bilginin toplanması, işlenmesi, aktarımı, kullanımı ve üretilmesine yönelik olarak ortaya çıkan teknolojilerde son yıllarda dev sıçramalar yaşandı. Bu teknolojiler bilgi veya bilişim-iletişim teknolojileri olarak isimlendirilirken, oluşmaya başlayan yeni toplum düzeni de bilgi toplumu olarak adlandırıldı" (Erkan 1993: 141). Bilişim teknolojilerinin sayesinde bilginin hızla yayılmasının yarattığı olanaklar ile küreselleşme süreci de başlamış oldu. Bilgi toplumu ile ivme kazanan küreselleşme süreci içinde bilgi toplumuna giren, başka bir anlatımla bilginin üretildiği ülkeler bu süreçle birlikte hızlı ilerlemeler gösterirken birçok alanda dünya üzerindeki egemenliklerini de sağlamlaştırdılar. Bilgi toplumu kavramı, teknolojik gelişmelerle birlikte bilgiye ulaşma yollarının sorgulandığı bir dönemi ve bilgiye ulaşmada yabancı dil / dilleri bilme zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir

Bilgi toplumu olgusu ve küreselleşme sürecine yabancı dil öğretimi, açısından bakılacak olursa, sayısal veriler bugün İngilizce'nin yaklaşık 415 milyon kişi tarafından anadili olarak kullanıldığını, 800 milyon kişinin ise İngilizce'yi öğrenmekte ya da kullanmakta olduğunu göstermektedir (Neuner 1996: 15). Neuner (1997: 6), İngilizce'nin dünya üzerinde en çok öğrenilen ve konuşulan dil konumunda olmasının nedenini 20.yüzyılın başlangıcına kadar İngiltere'nin sömürgeler yolu ile dünyanın birçok bölgesine hâkim olması ve günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik, politik ve teknolojik üstünlüğü olarak açıklamaktadır.

Avrupa Birliği'nin Yabancı Dil Politikaları

Bilgi toplumu olgusu ve küreselleşme süreci Avrupa Birliği'nin yabancı dil politikaları bakımından ele aldığı anda, İngilizce'nin Avrupa Birliğine üye ülkelerde de küresel iletişim dili olarak öğrenilmesi gerektiğini savunan görüşlerle karşılaşmaktayız. Ancak Avrupa Birliği son yıllarda İngilizce'nin birçok alanda tek dil olarak egemenliğine karşı çokdilli ve çokkültürlü Avrupa Yurttaşlığı kavramını savunmaktadır. Bu düşünce Maastrit ve Amsterdam antlaşmaları ile de güçlendirilmiştir. Bu bağlamda, tek dilin egemenliğinin önlenmesi çerçevesinde Avrupa Yurttaşlarının zorunlu eğitim süresinde kendi anadilinin dışında en az iki başka dili öğrenmesi, Avrupa Birliği'nin yabancı dil eğitim politikasını belirleyen önemli bir ilke durumundadır. Burada Polat'ın da vurguladığı gibi, "Avrupa kültürünün ve Avrupalılık düşüncesinin belirleyici özelliği, onu yaratan dil ve kültürlerin çeşitliliğidir. Birliğin oluşturduğu bütünleşmeye karşın, Avrupa'nın özünü oluşturan dil ve kültür çeşitliliği, korunması ve sürdürülmesi gereken bir zenginliktir (...)" (Polat 2001: 31) düşüncesi Avrupa Birliği'nin dil eğitim politikalarının başat amacı olarak görülmektedir.

Yabancı dil öğretiminin desteklenmesi Avrupa Birliğinin eğitim politikalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu amaçla Socrates programı kapsamında Erasmus (yüksek öğrenime tahsis edilen Socrates programı) ve Lingua (yabancı dil eğitimi için yüksek öğrenime tahsis edilen Socrates programı) programları oluşturulmuştur. Erasmus "yüksek öğrenimde Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğini geliştirmeyi ve insan kaynaklarının kalitesini yükseltmeyi amaçlayan bir programdır" (MESS 1999: 128). Bu program içerisinde eğitimde Avrupa boyutu için üniversitelere verilen destekler arasında bütünleşmiş dil kursları geliştirme olanağı da bulunmaktadır. Lingua programı "Avrupa'da eğitimin her düzeyinde yabancı dil öğrenme ve öğretmenin nitel ve nicel açıdan geliştirilmesine hizmet eden bir programdır. Programın amacı dil eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır" (MESS 1999: 130). Programa orta ve yüksek öğretim öğrencileri, eğitimciler ve işçiler katılabilmektedirler. 1990 yılında uygulanmaya başlanan Lingua programının öncelikli hedefi Avrupa Birliğine üye ülkelerin resmi dillerinin öğretilmesidir. Programın faaliyetlerini beş ana başlık altında toplamak mümkündür:

- 1.Yabancı dil öğretmenlerinin eğitimi için Avrupa işbirliği programları
- 2.Yabancı dil öğretmenlerine yönelik hizmet içi kurslar
- 3.Gelecekteki yabancı dil öğretmenleri için asistanlık
- 4.Dil öğrenme ve öğretme için müfredat programlarının ve ders araç-gerecinin geliştirilmesi
- 5.Dil öğrenme için ortak eğitim projelerinin geliştirilmesi

Lingua programı ile Avrupa'da birçok kişi eğitilmiş ve bu alanda yüzlerce proje hayata geçirilmiştir.

Avrupa Birliği'nin ve Avrupa Konseyi'nin yabancı dil öğrenmeye verdiği önem geçtiğimiz 2001 yılının Avrupa Diller Yılı olarak ilan edilmesi ile daha da pekiştirilmiştir. Başlangıç noktası olarak dil becerilerinin karşılıklı anlayış, demokratik istikrar, istihdam ve dolaşım için önemli oluşu alınmıştır. Diller Yılı'nın

amacı:

1. Avrupa'nın dil mirası konusunda bilinci artırmak ve bunu tanıtmak,
2. Bütün Avrupa vatandaşlarını dil öğrenmeye teşvik etmek,
3. Avrupa'daki yaşam boyu dil öğrenimini desteklemek olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda yabancı dillerin öğretimi/öğrenimine ilişkin ortak dil düzeyleri saptanması yoluna gidilmiştir. Avrupa Konseyi yabancı dil iletişim becerisi seviyelerini tanımlamak için **Ortak Avrupa Düzeni Diller Belgesi**: öğrenme, öğretme, değerlendirme adı altında bir sistem geliştirmiştir. Kurs düzenleyicileri, öğretmen eğitmenleri, sınav komisyonları tarafından sertifika verme, öğretme ve planlama aşamalarında bundan böyle bu ölçütler temel alınmaktadır. Bu düzenlemeye göre dil düzeyleri şu şekilde belirlenmiştir:

A Temel Dil Kullanımı:	A1 Dili Tanıma Düzeyi A2 Ara Düzey
B Bağımsız Dil Kullanımı:	B1 Eşik Düzey B2 İleri Düzey
C Yetkin Dil Kullanımı:	C1 Özerk Düzey C2 Yetkin Konuşucu Düzeyi (Sevil 2002: 3)

Ayrıca "Avrupa Konseyine üye ülkelerin eğitim bakanları tarafından 15-17 Ekim 2000 tarihleri arasında Polonya'nın Krakov kentinde düzenlenen konferans sonunda imzalanan sonuç bildirgesinde; yabancı dil öğretimi uygulamalarında, her öğrenci için bir gelişim dosyası tutulmasına, dil öğretiminin belirlenen standartlara göre yapılmasına ve bunun belgelendirilmesine karar verilmiştir " (www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/12.htm). Bu amaçla Avrupa'nın her yerinden altyapı ve yaş gözetmeden yabancı dil öğrenenlerin tüm dil becerilerini bir belgede saklayabilecekleri **Avrupa Dil Gelişim Dosyası** hazırlanmıştır. Dosya kişisel bir belgedir ve düzenli olarak öğrenen tarafından güncellenen üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler aşağıdaki gibidir:

- Dilsel nitelik ve becerilerin (resmi ve gayri resmi) uluslararası geçerliliği olacak bir şekilde yer aldığı **pasaport bölümü**;
- Öğrenenlerin dilsel bilgilerini ve öğrenim deneyimlerini geniş bir şekilde anlattıkları/kaydettikleri **dil ve kültürel biyografi/dil öğrenim geçmişi bölümü**;
- Öğrenenlerin öğrendikleri yabancı dil(ler) ile ilgili yaptığı her türlü çalışmanın yer aldığı **dosya bölümü**. (Demirel 2003:159-193)

Avrupa Dil Gelişim Dosyası insanları dil öğrenmeye teşvik ederken, Avrupa'nın her yerinde yaşayabilme, eğitim olanaklarını tekrar oluşturabilme ve iş başvurularında destek olacak biçimde kişiye ait dil becerilerinin düzenli bir kaydını yapabilmesine de olanak tanımaktadır.

Öğretmen eğitiminin ve dil öğretiminde yenilikçi yaklaşımların da önemini vurgulayan Avrupa Konseyi, Avusturya'nın Graz şehrinde Avrupa Modern Diller

Merkezi'ni kurarak etkinliklerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Başlangıçta üç yıl (1994-1997) için açılan merkez bugün Avrupa Konseyi'nin sürekli bir kurumu konumundadır. Merkezin temel amacı, dil öğretiminde ve öğreniminde uygulamayı teşvik etmek, üye ülkelerde dil öğrenimini geliştirmekle ilgili araştırma projelerine ve televizyon ve radyo yayınlarına destek olmaktır. Merkezin etkinlikleri arasında yabancı dil öğretmenlerinin eğitimi, iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanılması, erken yaşta dil öğrenimi, kitap tasarımı gibi konular da bulunmaktadır. (bkz: <http://www.ecml.at>)

Tüm yeni düzenlemelerle birlikte bugün Avrupa Birliği içinde çokdillilik tartışmaları çok boyutlu olarak sürmektedir. Özellikle Birliğin yazışmalarda kullandığı ya da kullanacağı diller tartışılmakta, bunun yanı sıra resmi metinlerin çevirilerinin tüm üye ülkelerin dillerine aktarılması çalışmalarını getirdiği maddi yükün 2004 yılında Birliğe yeni üyelerin katılımlarıyla daha da artacağı hesaplanmaktadır.

Türkiye bugün bilgi çağını yaşayan dünyada Avrupa Birliği'ne girme süreci içindedir. Dolayısıyla bugünün yoğun ilişkiler ağı içerisinde ülkemizin de etkin olarak yerini alması, kendi özgün koşullarını göz önünde bulundurarak uygun eğitim politikaları üretmesiyle doğru orantılıdır. İletişim alanında yaşanan hızlı değişimler sonucu bilgiye ulaşmanın en önemli yollarından birisini de iletişimi sağlayacak yabancı dil/diller bilme zorunluluğu olduğu açıktır. Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki bölümünde, ülkemizde son yıllarda yabancı dil öğrenme ve öğretme politikalarında yaşanan değişiklikler yukarıda anlatılan gelişmeler ışığında ele alınıp tartışılacaktır.

Eğitim Reformu ve Yabancı Dil Öğretimi

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de yabancı dil öğrenmeye duyulan İstek gün geçtikçe güçlenerek artmaktadır. Yabancı dil dersleri eğitim programlarımızın vazgeçilmez öğeleri arasına girmiştir. 1997-1998 öğretim yılında uygulanmaya başlayan Eğitim Reformuyla temel eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarılmış buna bağlı olarak da daha önceki 5 yıllık programda yer almayan yabancı dil dersleri temel eğitimin 4. sınıflarından başlayarak uygulanmaya başlanmıştır. Devlet okullarında 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat olarak verilen yabancı dil dersleri, 6,7. ve 8. sınıflarda haftada 4 saat olarak sürdürülmektedir. Eğitim Reformuyla gerçekleştirilen bu değişim, ülkemiz açısından olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. "Yabancı dil eğitimine erken yaşlarda başlanması kuşkusuz yalnızca Türkiye ile sınırlı değildir. Çocuğa mümkün olan en erken dönemde başka dillere ve kültürlere karşı olumlu bakış edindirmeyi amaçlayan erken yaşta yabancı dil öğretimi bugün dünyada da temel eğitim reformu tartışmalarının odak noktasını oluşturmaktadır" (Tapan 2000: 555). Yabancı dil öğretimine 4. sınıfta başlanması ikinci yabancı dil öğretimine de erken yaşlarda başlanmasına olanak sağlamaktadır. Nitekim Milli Eğitimin müfredat programlarında öğrencilere 6. sınıftan itibaren ikinci bir dil öğrenme seçeneği sunulmaktadır. Ancak bu noktada vurgulanması gereken, müfredat programlarında ikinci yabancı dilin hala seçmeli ders olarak verildiğidir. Yukarıda belirtildiği gibi Avrupa Birliği'nce de desteklenen her Avrupa yurttaşının kendi ana dili dışında en az iki yabancı dil öğrenmesinin desteklenmesi ilkesi ülkemizde bu

şartlarda yeterince gerçekleştirilememiş olmaktadır.

Diğer taraftan bugün ülkemizde sürdürülen yabancı dil eğitim politikalarına bakıldığında ilköğretimden üniversite eğitimine dek yabancı dil öğretiminde tek dilin/ İngilizce'nin egemen olduğu saptanabilir. Dünyanın yaşadığı gelişim süreci içinde İngilizce'nin bu üstün konumu kuşkusuz doğaldır. Bilimin, bilgisayarın, İnternet in, ticaretin dili İngilizce'dir, kısacası İngilizce günümüzde küresel iletişim dili olarak kabul edilmektedir. Ancak tek dilin öğretilmesine odaklı yabancı dil eğitim politikaları ne denli doğrudur? Çokdillilik ve çokkültürlülüğün savunulduğu bir dönemde yabancı dil öğretimini tek bir dilin öğretilmesi ile sınırlamak çokkültürlü bireyler yetiştirme uğraşında sakıncalara yol açabilir. Çünkü her dil dünyaya açılan bir penceredir, yabancı dil öğrenme yabancı bir kültürü tanımak ve anlamaktır aynı zamanda. Diller, içinde oluştukları toplumların düşünce ve yaşayış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini, değer yargılarını yansıtır. Dolayısıyla tek dilin öğretilmesine odaklı eğitim politikaları eğitilen bireylerin de tek tipleşmesi gibi tehlikeleri doğurabilir. "Burada tek yönlü bir etkilenmeden söz edilebilir. Bu durumda kültürlerarası etkileşimde sınırlı kalacaktır. Oysa bu günün koşulları dünya iletişim ağı içinde çokdilli ve çokkültürlü bireylerin yetişmesini gerektirmektedir " (Tapan 2001-2002: 13). Dil eğitiminde çokdilliliğin ve çokkültürlülüğün vurgulanması İngilizce dışında diğer dillerin de öğretilmesinin desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla İngilizce'nin yanı sıra eğitim programlarında ikinci yabancı dil öğretiminin zorunlu olması, tehlike olarak görüldüğümüz tek tipleşmeye karşı alınabilecek bir önlem olarak görünmektedir.

Yabancı Dil Öğretmeni Yetiştirimi

1997 yılında Eğitim Reformu'nun eğitim sistemine getirdiği yeniliklerden öğretmen yetiştirimi de etkilenmiş ve Türkiye'de öğretmen yetiştirim sistemine dönük önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlardan en önemlisi öğretmen yetiştirme görevinin Eğitim Fakültelerine verilmesidir. Bu doğrultuda Yüksek Öğretim Kurulu'nun çalışmaları sonucu öğretmen yetiştirimine yönelik yeni ders programları hazırlanmıştır.

Yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirimi için hazırlanan yeni program, diğer öğretmen yetiştiren bölümlerin programlarında da olduğu gibi bağlayıcı nitelikli bir çerçeve programdır. Bu programın getirdiği yenilikler şöyle sıralanabilir:

-Yeni programlarda kuram ve uygulamanın bir bütünlük oluşturduğu gözlemlenen bir gelişmedir. Başka bir anlatımla, daha önceki yıllarda uygulanan yabancı dil öğretmeni yetiştiren programlar incelendiğinde ağırlığın bilgi verme boyutunda odaklanan, dilbilim, edebiyatbilimi gibi derslerde olduğu söylenebilir. Bu dönemde öğretme becerisini geliştirmeye yönelik uygulama derslerine programlarda neredeyse hiç yer verilmemiş ya da bu tür dersler sınırlı kalmıştır (Polat ve Tapan, 2001). Dolayısıyla kuram ve uygulama bütünlüğünün yeterince sağlanamamış olması yabancı dil öğretmeni yetiştirme uğraşında uygulama alanında çeşitli aksamaların gözlemlenmesine yol açmıştır. Nitelikli yabancı dil öğretmeni yetiştirmek bilimsel bir uğraştır kuşkusuz. Bu doğrultuda Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılanmasıyla oluşturulan yabancı dil öğretmeni yetiştiren ders programların anıldığı gibi kuram/alanbilgisi ve uygulamanın bütünlüğünün sağlanmasının amaçlandığı, tümüyle yabancı dil öğretmeni yetiştirmeye yönelik programlar olduğu söylenebilir.

-Yeni düzenlemenin yabancı dil eğitimi bağlamında getirdiği bir diğer olumlu değişiklik erken yaşta yabancı dil öğretimi gibi güncel gelişmelere yönelik derslerin programda yer almasıdır. Yabancı dil eğitiminin ilköğretimin 4. sınıflarında başlamasıyla, o yaş grubuna verilecek yabancı dil derslerinin niteliğinin değişmesi bu tür derslerin öğretmen yetiştiren programlarda bulunması zorunluluğunu getirmiştir. Örneğin Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi dersi erken yaşta yabancı dil öğretim yöntemlerinin aktarıldığı bir ders olarak yeni düzenlemede yerini almıştır.

Bu noktada özellikle Almanca ve Fransızca öğretmenlerinin yetiştirilmesinde, ders programlarında yapılması gereken kimi eklemeler üzerinde durmak istiyorum. Ülkemizde sürdürülen yabancı dil politikalarının İngilizce'nin yabancı dil olarak öğretilmesine ağırlık verdiğine değinilmişti. Bu doğrultuda zorunlu olarak eğitim programlarında Almanca ve Fransızca'nın İngilizce'den sonra ikinci yabancı dil olarak öğretilmesi sorunu gündeme gelmektedir. Bugün bu konuda yapılan birçok bilimsel çalışmadan yararlanarak Eğitim Fakültelerinin Almanca ve Fransızca öğretmeni yetiştiren programlarına bu dillerin ikinci yabancı dil olarak öğretilmesine ilişkin bilgilerin ve uygulamaların verildiği derslerin yerleştirilmesi uygun olacaktır.

Günümüzün eğitim politikaları her yaşta yabancı dil öğrenmeyi destekleyen politikalarlardır. Yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmesinde de bu söz konusu olmalıdır. İlk ve orta öğretim düzeyinde çokdilli ve çokkültürlü bireyler yetiştirilmesi gereğini savunurken, bu bireyleri yetiştirecek yabancı dil öğretmenlerinin de çokdilli ve çokkültürlü olarak yetişmesini savunmak yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda ikinci bir yabancı dilin yabancı dil öğretmeni yetiştiren programlarda zorunlu dersler arasında yer alması gerekmektedir.

Üzerinde önemle durulması gereken bir başka nokta da yabancı dil öğretmeni yetiştiren programların Avrupa Birliği'nin yabancı dil politikaları aktarılırken sözü edilen, yabancı dil düzeylerinin uluslar arası boyutlarda belirlenmesi için öngörülen sistem doğrultusunda düzenlenmesi olmalıdır. Başka bir deyişle yabancı dil öğretmenleri yetiştiren programlar düzenlenirken dilsel yetilerin uluslar arası boyutlarda derecelendirilmesine uygun olarak yapılandırılması, çağdaş yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmesinin bir gereğidir.

Ülkemizde Yabancı Dil Öğretmeni Gerekisini ve Günümüzdeki Durum

Ülkelerin eğitim politikaları o ülkedeki siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmelerden bağımsız olarak değerlendirilemezler. Yabancı dil eğitimi ve yabancı dil öğretmeni yetiştirimi de bu bağlamda çok boyutlu bir süreçtir ve sorunları tümüyle çözülebilmemiş değildir. Son yıllarda ülkemizde eğitim sürecinde yabancı dil derslerinin ağırlık kazanması yabancı dil öğretmenlerine duyulan gerekisini de arttırmıştır. Ancak bu gereksinim yalnızca İngilizce öğretmenleri için söz konusudur. Uygulanan yabancı dil eğitim politikaları çerçevesinde bugün yabancı dil öğretimiyle İngilizce öğretimini eş anlamlı hale gelmiş, bunun sonucunda da ülke genelinde İngilizce öğretmeni açığı baş göstermiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı bu sorunun çözümü olarak bir İngilizce öğretmeni

yetiştirme projesi geliştirmiştir¹. Buna göre ÖSS yabancı dil (İngilizce) sınavında 110 ve daha yukarı puan alan öğrenciler, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesince açılan İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı'na başvurabilmektedir. Proje; 2000-2001 öğretim yılında Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Sinop ve Trabzon illerinde başlatılmış ve programa toplam 2500 öğrenci kabul edilmiştir.

2001-2002 öğretim yılında programın uygulama alanı Bursa, Edirne, Gaziantep, Malatya, İçel, Samsun illerinin katılımıyla genişletilmiş, il sayısı 16'ya, öğrenci sayısı 5000'e çıkartılmıştır. Uygulama programa kayıtlı öğrenci sayısı Bakanlığın İngilizce öğretmeni gereksinimini karşılayacak düzeye ulaştığı tarihten itibaren 4 yıl daha devam edecektir. Program ilk iki yılında yüz yüze eğitim, diğer iki yılında ise uzaktan eğitim yapılmak üzere planlanmıştır.

Proje kapsamında İngilizce öğretmenliği ön lisans diploması almaya hak kazanan öğrenciler, gereksinim oranında okul ve kurumlarda ücret karşılığında İngilizce dersi vermek üzere görevlendirileceklerdir. Lisans programını tamamlayanlar ise, öğretmen gereksinimi doğrultusunda İngilizce öğretmeni olarak atanacaklardır.(www.aof.anadolu.edu.tr./olp; Durmuşoğlu Köse v.d. 2002).

İngilizce öğretmeni açığını karşılamak için Bakanlığın aldığı diğer bir önlem 40 kredi İngilizce dersi almış Almanca ve Fransızca öğretmen adaylarının İngilizce öğretmeni olarak atanmasıdır.

Bu çözümler geçici çözümler olarak adlandırılırsalar da sorunu çözmek yerine içinden çıkılmaz bir duruma getirmektedirler. Baştan beri savunulan yabancı dil eğitiminin ve yabancı dil öğretmeni yetiştirmenin ciddi ve bilimsel bir uğraş alanı olduğu görüşü ve bu doğrultuda örnekleri verilen uluslararası çalışmalar, bugün ülkemizde uygulanan yabancı dil öğretmeni yetiştirme politikalarının İngilizce öğretmeni yetiştirme seferberliğine dönüştürülmesi ile gelişmektedir. Uzaktan eğitim ile yetiştirilmeye çalışılan ve sayıları 5000'lere ulaşan İngilizce öğretmen adaylarının yabancı dil eğitiminde günümüzde üzerinde önemle durulan kültürlerarası iletişimi ne denli gerçekleştirebilecekleri ise soru işaretidir.

Sonuç

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: 21. yüzyıla girerken eğitim kavramının içeriği çağın gereksinimleri ile orantılı olarak değişmektedir. Bugün artık eğitim kavramı yaşam boyu öğrenme, kendi kendine öğrenme, öğrenmeyi öğrenme gibi çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Bilişim teknolojileri sayesinde bilgi her gün yenileyerek bizlere ulaştırılırken, aslında dün öğrenilenlerin bu gün eskidiğini, yarın için ise yenilerinin yerine konulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu hızlı

1-Uzaktan Öğretim Sistemine Dayalı İÖLP'ni Ortaya Çıkaran Gerekeç

Ülkemizde 1982 yılından itibaren öğretmen yetiştirme görevini üstlenen eğitim fakülteleri bir yandan sistemin ihtiyacı olan öğretmenlerin yetiştirilmesine katkı sağlarken diğer yandan gerek nicel gerekse nitel yönden istenilen düzeye ulaşmakta zorlanmıştır. Bunun sonucu olarak bazı alanlarda ihtiyaçtan fazla öğretmen yetiştirilirken, İngilizce öğretmenliği gibi bazı alanlarda ihtiyaç duyulan sürede karşılanması mümkün olmayan öğretmen açığı ortaya çıkmıştır.

Bunun yanı sıra sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulaması sonucu, 4. ve 5. sınıflara yabancı dil dersinin konulmasıyla var olan İngilizce öğretmen ihtiyacı daha da artmıştır.

Bütün olanakların kullanılmasına karşın İngilizce öğretmeni ihtiyacının karşılanamaması MEB'liğinin yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu nedenle MEB ile Eskişehir Anadolu Üniversitesi AÖF iş birliği ile "İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Projesi" hazırlanmış ve ilgili protokol imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Ülke gerçekleri göz önüne alındığında kaliteden ödün vermeden istenilen sayıda ve en kısa sürede İngilizce öğretmeni yetiştirilbilmesi için en rasyonel çözümün uzaktan öğretim sistemi ile yapılacak eğitim programı olduğuna karar verilmiştir.

1982 yılında 2809 sayılı yasayla, uzaktan öğretimi ülke düzeyinde merkezi biçimde yürütmek üzere kurulmuş olan Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, İngilizce öğretmeni yetiştirme misyonunu Millî Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa başlatılan "İngilizce Öğretmeni Lisans Programı"yla gerçekleştirme olanağı bulmuştur (Bkz.: <http://www.aof.anadolu.edu.tr/olp/index.htm>'den "Genel Bilgiler").

değişimin içinde ülke ve birey olarak yer almak isteniyorsa, eğitim politikalarımızın yaratıcı, üretken ve verimli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, konumuz olan yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmesinde, dünyadaki gelişmelerin izlenerek çağın gereklerine uygun, kendi özgün koşullarımızı da göz ardı etmeden tutarlı eğitim politikalarının izlenmesi yararlı olacaktır. Yabancı dil alanında var olan öğretmen potansiyelinin değerlendirilmesi, başka bir anlatımla geçici çözümler üretmek yerine ülkenin yabancı dil ihtiyacının diğer dillerin öğretilmesi ile de karşılanabileceği fikrinin üstünde durulması, hem tek dilin egemenliğini kırmak, hem de dil çeşitliğini desteklemek adına atılmış olumlu bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Demirel, Ö. (2003) : Yabancı Dil Öğretimi. Pegem A Yayınları, Ankara
- Durmuşoğlu Köse, G. v.d. (2002): Distance English Language Teaching(DELT) Programme: A New Model for Turkey. İçinde: TOJDE January 2002,Volume: 3 Number:1 http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde5/articles/bahar_txt.htm (13.01.2004)
- Erkan, H. (1993): Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme. İş Bankası Kültür Yayınları Bilim Dizisi:8, Ankara
- MESS (Yay.) (1999): Milenyum Eşiğinde Mesleki Eğitim ve Öğretim. Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları: 314, İstanbul
- Neuner, G. (1996): Faktoren von Sprachenpolitik und Rahmenbedingungen von Fremdsprachenpolitik am Beispiel Deutsch als Fremdsprache, Funk, H.-Neuner, G.(yay. haz), Verstehen und Verständigung in Europa, Berlin, 11-21
- Neuner, G. (1997): Perspektiven für Deutsch als Fremdsprache nach der Jahrtausendwende.Fremdsprache Deutsch- Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts, Sonderheft, Stuttgart, 5-10.
- Polat, T. (2001): Avrupalılık Bağlamında Kültür Boyutuyla Yabancı Dil, Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi-Studien zur Deutschen Sprache und Literatur XIII, Herausgegeben von der Abteilung für Deutsche Sprache und Literatur an der Philosophischen Fakultät der Universität, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 29-40
- Polat, T, Tapan, N. (2001): Türkiye'de Dünden Bugüne Bilimsel Araştırma Alanı Olarak Almanca Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi, Mustafa Çakır (yay. haz), Fremdsprachenunterricht und Die Stellung des Deutschen in der Türkei - Yabancı Dil Dersi ve Almanca'nın Türkiye'deki Konumu, Shaker Verlag, Aachen, 283-291
- Sevil, N. (2002): Fransızca Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Çağdaş Yaklaşımlar. Uluslararası Katılımlı 2000'li Yıllarda I. Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu, 29-31 Mayıs 2002 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde sunulan basılmamış bildiri
- Tapan, N. (2000): Zur Entwicklung der Sprachenvielfalt und der interkulturellen Kompetenz im schulischen Fremdsprachenunterricht in der Türkei,

Durzak, M.-Laundenberg, B. (yay. haz), Literatur im interkulturellen Dialog-Festschrift zum 60. Geburtsag von Hans Christopf Graf von Nayhaus, Peter Lang Verlag, Bern-Berlin, 552-568

Tapan, N. (2001-2002): Neden Almanca? Der Europa Spiegel, İstanbul Avrupa Koleji Dergisi 1, İstanbul, 13-14.

<http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/12.htm> (15.09.2002)

<http://www.aof.anadolu.edu.tr/ıolp> (15.09.2002)

<http://www.ecml.at>
